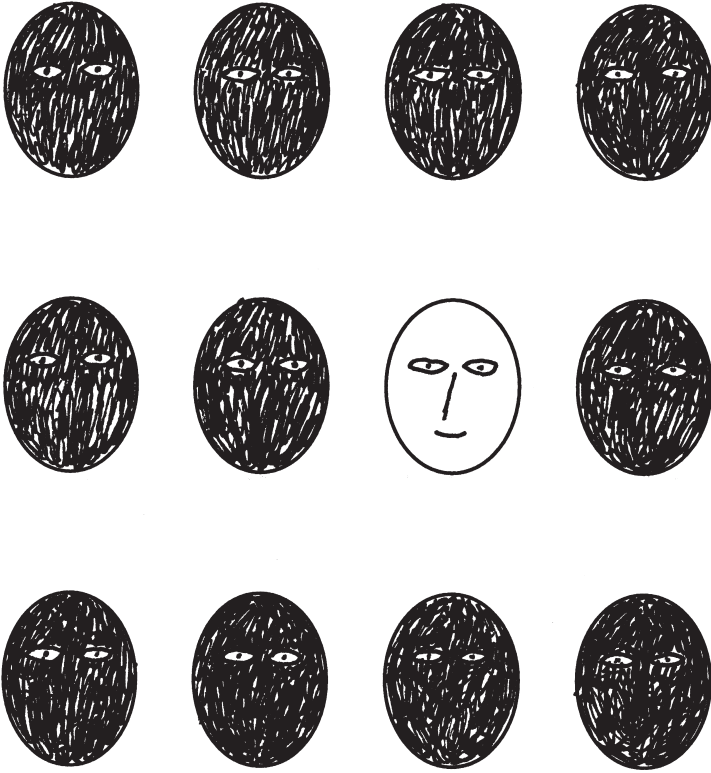

HEIDI MARIE
KRIZNIK

KRON ELLER MYNT

MED ADRESSE
TØYEN

YOKOLAND

Jeg bor på Tøyen, det er to kilometer å gå fra Oslo sentralbanestasjon. Jeg har aldri før bodd så sentralt, og samtidig så isolert.

DA VI FIKK BARN, begynte folk å spørre om vi skulle bli boende. Dattera vår sogner til Tøyen skole. Og de fleste foreldre med såkalt etnisk norske barn flytter før skolestart, eller de søker ungene inn på andre skoler, som til eksempel den katolske privatskolen St. Sunniva og det uten å ha noen som helst tilknytning til det katolske. Altså heller det katolske enn Tøyen.

Jeg snakka med en pappa i gården der jeg bor. Kan ikke sønnen din og dattera mi prøve å begynne på Tøyen skole sammen, sa jeg. Det er ikke aktuelt, sa han. Hvorfor? sa jeg. Vi må jo være med folk som er på nivå med oss, sa han.

På vei til Oslo Sentralbanestasjon passerte jeg for ikke lenge siden fire-fem gutter som sparka fotball utenfor en bygård. Det kan være at den ballen traff husveggen noen ganger, noe må det jo ha vært han hørte, han mannen i sekstiåra som brått sto og skreik på balkongen over dem, og meg, og det han skreik var: at de for faen meg fikk holde opp med den ballsparkinga. Ja, de fikk faen meg komme seg hjem til det landet de kom fra.

Sannsynligheten er ganske stor for at nettopp de små gutta der var født i Norge, og oppvokst på Grønland, en kilometer unna Oslo Sentralbanestasjon. Og hvis vi skal bruke dikotomien, eller todelinga, oss og dem, ja så var han som sto og sjikanterte og utøvde god gammeldags rasisme fra balkongen en av oss. Og det han gjorde var neppe å slå et slag for god integrering. For hvorfor skal du henge med dem som skjeller deg ut. Og hva gjør det med unger å se en godt voksen, ja eldre herremann stå og rope at de får komme seg bort? Og hvor skal de komme seg hen?

I gata der jeg vokste opp (et lite tettsted mellom Moss og Oslo) bodde det ei

dame som det iblant tippa over for. Og i de periodene fikk vi høre det: Der bor de jævla tyskerne.

Vi var ikke tyske. Men det var et bra trøkk i den dama og jeg så at faren min tok seg nær av det hun sa og så vandra hun da også opp og ned den gata for å fortelle oss det samme om og om igjen, så jeg skjønnte at det måtte være noe med oss.

Faren min vokste opp i Østerrike. Hans foreldre var opprinnelig slovenere, men i 1919 ble kart og landegrenser endra, og brått bodde de ikke lenger i Slovenia, men i Østerrike. Jobbmulighetene var få, og da faren min ble gammel nok, dro han til Sveits for å jobbe. Deretter til Tyskland. Da han hadde jobba seg gjennom deler av Europa, kom han til Norge. Det var på begynnelsen av femtitallet, og ikke akkurat et godt klima for de som var tysktalende. Og det tok faren min med seg i åra som fulgte. Så når det tippa over for fru Olsen i gata slo det ekstra hardt inn hos han. Og ble en del av min bevissthet.

Da jeg gikk i tredje klasse på barneskolen, skjedde det noe som fikk mora mi til å møte meg langt ute på gårdsplassen, døra til huset sto åpen bak henne. Jeg kom fra skolen. Vi er gjeldsfri, vi er gjeldsfri, sa mor og la hendene rundt mine. I tida etter fyltes den før så glisne stua opp med møbler og ting, og jeg fikk nye klær fra butikker vi før aldri hadde vært innom. Og mora mi slutta å vaske hjemme hos naboer og klassekamerater. Vi hadde gått fra arbeiderklassen til middelklassen. Men det at den økonomiske statusen vår tiltok, gjorde ikke at vi var mer sammen med naboene våre. Faren min følte seg utstøtt. Og sånn var det med den saken. Og da jeg var ferdig med ungdomsskolen og ville diskutere utdanning med han, la

han ikke akkurat til rette for at jeg skulle ta høyere utdanning. Kanskje så han det som en trussel? Jeg veit ikke.

I forbindelse med den siste boka mi gjorde jeg et intervju med lokalavisa i kommunen der jeg vokste opp, og kom til å nevne fars opplevelse av å være utenfor. Det jeg sa kom på trykk. Og fikk han som dreiv Shell-stasjonen til å ringe lokalavisa for å fortelle at det ble snakka godt om faren min. Han var en anerkjent kar, sa han. Men sånn så ikke faren min det. Han hadde bestemt seg. Og hvor vil jeg med å fortelle det? Jo, jeg mener at den starten vi får slår så mye hardere inn enn det mange synes å tro.

En bekjent søker til neste år førsteklasingen sin inn på St. Sunniva, den katolske skolen i Oslo. En av begrunnelsene er at hun vil ha sønnen i et ressurssterkt miljø. Hun har fortalt meg at det er innvandrere

I to skoletimer satt klassen og hørte på Spice Girls.

Vikaren satte en betingelse, og det var at elevene måtte sitte helt stille på stolene. Gutten jeg skulle observere, var urolig. Det jeg visste om han, foruten det skolen hadde meldt inn og det for å få utløst tilleggsressurser, var at han kom fra et krigstraumatisert land, hadde vært i mot-taks Klasse (en klasse for barn som ikke kan norsk og kommer rett fra et annet land, et ti måneders tilbud fra Utdanningsetaten) før han ble plassert i femteklasse.

Hvis du som tiåring må reise fra hjemlandet og det språket du kjenner, reise fra venner og familie, fra huset og gata der du vokste opp, og så flytte til et land langt unna, for der å lære deg å snakke og forstå et helt nytt språk, og det med noe traumatisk i bagasjen som forstyrrer konsentrasjonen din, og i tillegg har vært innom to

» Faren min følte seg utstøtt. Og sånn var det med den saken «

der også, men at de innvandrerne er ressurssterke. Hva hun nå mener med det. Og kanskje gjør jeg meg litt vanskelig nå. For på et vis forstår jeg jo hva hun mener.

Da jeg jobba i pedagogisk-psykologisk tjeneste på slutten av nittitallet besøkte jeg flere skoler på Oslos østkant. I en klasse var det ingen norske barn, klassen hadde ofte vikarer, og den vikaren som var der den dagen snakka dårlig norsk, han sa til elevene at han skulle snakke om planter, dir og jord. Dir? sa en. Vi har engelsk nå, sa en annen. Vikaren gjentok at han skulle prate om planter og dir. Elevene protesterte. Ta fram engelskbøkene da, sa vikaren til slutt. Men elevene hadde ikke med engelskbøker den dagen. Vi kan høre på Spice Girls, foreslo ei jente.

klasser på under et år, ja da er det forståelig at du har vansker med å sitte stille på en stol. Og da jeg gikk fra den klassen var jeg også urolig. Jeg tenkte: Er vi med på å skape en ny underklasse?

Det er fjorten år siden.

Jeg sender en e-post til Tøyen skole, sier at jeg i utgangspunktet vil at dattera mi skal gå på nærskolen, men at jeg hører dette og hint, og får en avtale.

Tøyen skole er en stor skole, og med så god plass at de hadde mulighet til, etter at det ble oppdaga mugg på naboskolen, å ta i mot nesten tre hundre elever fra den ene dagen til den andre.

Hvert år er antall barn som møter til skolestart langt færre enn det antall barn som tilhører skolekretsen. Det gjør driften

av skolen uforutsigbar. Over seksti prosent av undervisningsmidlene tildeles gjennom stykkprismodellen. Når elevtallene går ned, trekkes skolene i ettertid økono-

som den jeg nylig hørte, at på et foreldremøte, på en annen skole enn denne, hadde klasseforstanderen pekt på den ene etter den andre ikke-etnisk norske forelder og

” I dag har skolen cirka tre hundre elever, og rundt nitti prosent av dem har ikke norsk som morsmål ”

misk. Og det har hendt at Tøyen skole har blitt sittende med overtallige lærerkrefter.

I dag har skolen cirka tre hundre elever, og rundt nitti prosent av dem har ikke norsk som morsmål.

Tøyen skole har alltid vært en skole for immigranter. Først kom folk fra landet, og så kom de første pakistanerne, men nå er det nesten ingen pakistanere igjen, for de har fått bedre økonomi og kjøper seg leiligheter i andre deler av Oslo. Skolekretsen består av noen til dels dyre leiligheter, som de på Enerhaugen (der jeg bor), og så en ganske stor andel sosialleiligheter, og en del utleieleiligheter som varierer i pris.

Vi har de ungene vi har, og de ungene er en del av det norske samfunnet. Etnisitet betyr ikke så mye for oss, sier assisterende rektor Geir Moen. Vi må drive individuelt. Noen kommer med full sekk, andre med litt mindre i sekken. Det spiller ingen rolle om du er norsk eller ikke, hjemmet betyr mest. Men i bydelen er det en del barnerike familier, og det er klart at en stor familie ikke har samme tid og overskudd til leksehjelp og slikt. Samtidig er det et sjokkerende bra fremmøte blant foreldrene, her møter de opp, og mange av dem blir godt kjent med skolen og de ansatte fordi de følger flere barn gjennom skoleåra, sier han. Og det er et annet bilde enn hva som er den gjengse oppfatninga, tenker jeg, for det er ikke sjelden det klages over manglende oppmøte blant foreldre som ikke er etnisk norske. Men når jeg hører sanne historier,

sagt: Ditt barn har dårlig tannhygiene, ditt barn har dårlig tannhygiene. Pekt på, og pekt ut. Jeg ville ikke ha kommet tilbake hvis det samme var skjedd meg.

Det som er viktig er norsk, norsk, norsk, og sosiale ferdigheter, og det er det vel på en hvilken som helst annen skole også? sier Moen. Men det er også slik at i første klasse på Tøyen skole, i en klasse på kanskje tjue, kan det være åtte til ti som ikke behersker norsk. Det er klart at en seksåring som ikke forstår blir frustrert. Og på Tøyen skole må de sørge for å ha tospråklige lærere. Naturfaglæreren forklarer det naturfaglæreren kan, og den tospråklige læreren sikrer ungenes forståelse. Og til informasjon så var overgangsprøvene i sjuende klasse sjokkerende bra i norsk og regning, sier Moen. Han mener det har oppstått en masse forestillinger om skolen som ikke stemmer. Og i første klasse er det per i dag bare én etnisk norsk elev.

Hva er du og dine naboer redd for? spør han. Jeg er redd for at dattera mi ikke skal ha noen å leke med, detter det ut av meg. Når ungene kommer inn i skoleporten om morgenen løper de bort til lekeapparatene og leker med de andre, sier han. Så enkelt? tenker jeg.

Nordmenn dyrker det fæle for det er mest interessant, sier Moen. Og i den forbindelse nevner jeg Dagbladoppslaget fra i sommer, som hadde overskriften *Hva er det med Tøyen?*²¹ og det under et massivt bilde

av en betongvegg der noen har tagga teksten: *No life*.

Men når det kommer forslag om å bygge hospits i den tomme blokka rett utenfor skolegården, da er det noe som ikke stemmer, sier Moen. Politiet er i mot det, bydelspolitikerne er i mot det, skolen er i mot det. Når jeg spør hva han tenker om barnefattigdommen, at den ligger på tretti prosent i bydelen, sier han: Jeg tror den faktiske barnefattigdommen er større.

Jeg får besøke første og andre klasse som jeg har bedt om. Alle dørene står åpne, korridorene er lyse og fine, klasserommene også. Det er ti år siden vi pussa opp, men se så fint det fortsatt er her. Det er fordi elevene er flinke til å ta vare på skolen sin, sier Moen. Og jeg tenker at det er et godt tegn, for jeg har holdt skrivekurs på skoler der jeg har sett det motsatte.

Elevene sitter og arbeider i grupper, enkelte av dem ser opp idet vi kommer, åpne barneansikt. Fra en skolekrets med tusen sosialboliger, der det ikke bare bor barnefamilier med dårlig økonomi, men også folk med alvorlige rusproblemer, psykisk syke og kriminelle. Og hvor det er en mobilitet på tjuefem prosent, altså at det er tre fjerdedels sjans for at du arver det utgangspunktet du er født inn i.

Da jeg etterpå går gjennom skolegården der ungene har friminutt og leker etter spisepausen, tenker jeg at Tøyen skole virker bra og oversiktlig, og med tanke på at de, fra en dag til en annen, har tatt i mot nesten tre hundre elever uten at det opplevdes kaotisk, så må jo skolen være godt strukturert. Så kan det sies at jeg var der kort, men tida jeg baserte mine antagelser på for fjorten år sia, var like kort. Forestillinger og inntrykk gjør man seg fort.

Hvor skal du begynne å jobbe når postkontoret legges ned? spør dama han bak disken på Tøyen postkontor. Jeg veit ikke, sier han. Du får begynne å jobbe hos oss,

sier hun. Hun jobber på NAV på Tøyensenteret. Nei, der orker jeg i hvert fall ikke å jobbe, sier mannen, når jeg ser hvor lett det er å komme til landet og få penger uten å gjøre en dritt! Den postbankansatte legger ut om alle innvandrerne som er på trygd. Han får blod på tann. Og jeg kunne ha likt å fortelle han, i tilfelle han ikke visste det, at flere av arbeidsinnvandrerne som ble invitert hit på 70-tallet ble hardt ramma av konjunktorene på 1980- og 1990-tallet og det fordi de jobba i næringer som var særlig utsatt for innskrenkninger av antall ansatte, og at flere av arbeidsinnvandrerne ble satt til tungt arbeid og med tungt arbeid følger økt sannsynlighet for yrkesskader. Og så kunne jeg ha spurt han om hvordan han ville ha kjent det hvis han fikk en bunke med avslag på jobber han hadde søkt, og om han ville ha vært frista til å takke ja til å jobbe svart i et bilverksted som ikke oppfyller krav til vifter og verneutstyr. Og ved å jobbe der ville han ha vært med på å opprettholde en arbeidsplass som er helsefarlig og som i neste omgang kan gjøre han syk og uføretrygda eller til trygdemisbruker alt ettersom hvem som ser hva. Eller hvordan ville han ha kjent det, dersom lønna var så lav at han som renholder måtte jobbe fjorten-femten timer hver dag for å få betalt hva det koster å være en familie. Og når den helsemessige risikoen blir så stor og den økonomiske gevinsten for å jobbe så liten, da er det kanskje forståelig at du heller vil vurdere at ungene dine skal ha en far som kan duge som far og ektefelle enn en far som sliter seg ut på arbeidet og ikke har noe å gi i heimen. Og før man kommer dit har man gjerne fått noen råd fra legen. Og jeg kunne også ha fortalt han postbetjenten at nettopp han representerer en av dem som neppe ville ha ansatt en innvandrer.

De fleste vil kanskje si at postbetjenten, eller han som ropte til de fotballs-

parkende ungene på Grønland, ikke er representative for nordmenn flest, men jeg kan ikke fri meg fra å tenke på hvor ofte vi gjør det motsatte når det kommer til den andre, og hvordan vi lar en enkelts ytring være representativ for en hel gruppe når den kommer fra et menneske vi for eksempel antar er muslim.

Da *Norwegian Defence League* og *Stopp Islamiseringen av Europa* nylig demonstrerte i Oslo, valgte de å gjøre det i nettopp bydel Gamle Oslo, i en park der folk går tur og unger leker. Det er vanskelig å forstå valget om å demonstrere i en bydel med høy andel ikke-etnisk norske, som

gevinst eller tap. Og hvis vi skal følge en sånn tankegang, jeg mener hvis målet vårt er å gjøre det økonomisk, hva gavner da det norske samfunnet på sikt? Å gjøre folk til sosialklienter – det koster i hvert fall.

Det blir min tur, jeg nikker til postbetjenten bak disken og leverer hentelappen, får pakka, sier ha det til han fyren, og går ut. På et vis ser jeg fram til at postkontoret på Tøyen skal legges ned, men så er jeg bekymra for hva som vil komme isteden.

Tøyensenteret har huset MAR, Oslo Poliklinikk, med metadon- og subutextdeling, og hatt et ressurscenter rett opp

” Tidsånden er mot den som står for en åpen og inkluderende holdning til ikke-vestlige innvandrere ”

noe annet enn et ønske om å provosere.

Men hvis en av våre gjør en handling av negativ karakter ser vi ofte på det mennesket som løserevet og irrelevant for vårt samfunn, han er ikke som oss. Mens en negativ handling fra en av de andre, blir en bekreftelse på at *det er sånn de folka er*.

Jeg hører ofte debattanter klage over at de blir stempla som rasister straks de uttaler seg om innvandring. Men det gis også bra motstand for de motsatte holdningene. *Vi må tørre å ta debatten* er fremdeles et hyppig utsagn og er alltid ment som det å ta debatten rundt negative sider ved innvandring, som hva innvandring koster samfunnet. Forsøk på å være politisk korrekt har vært brukt mot en enda lenger, og nå kjenner jeg det nesten som at tidsånden er mot den som står for en åpen og inkluderende holdning til ikke-vestlige innvandrere. I hvert fall når jeg ser hva folk kan komme unna med å si i offentligheten, og når det er blitt stuereint å snakke om mennesker som utgiftspost og investering, som økonomisk

i gata for rusmisbrukere uten fast bopel, og har nå NAV og et hus som driver med arbeidstrening for mennesker med psykiske lidelser, alt sammen bra og nødvendige tiltak, men jeg kan ikke fri meg for å tenke på hva som ville ha skjedd hvis noen forsøkte å plassere de samme tinga på et lite torg på Oslos vestkant.

Nylig kom jeg over et dokument underskrevet av byrådsmedlem for byutvikling, Bård Folke Fredriksen fra Høyre. Det er et notat til bystyrets organer, vedrørende en utviklingsplan for Tøyensenteret.

Arbeidet med utviklingsplanen, slik det ble definert i bystyrets vedtak, viste seg vanskelig å gjennomføre, især i forhold til de private eierne.

Gårdseierne har nå engasjert seg i arbeidet med oppgradering av torget og har i den forbindelse ønsket å kartlegge kommunens mulighet til å bidra til et felles løft av torget. Som ledd i dette arbeidet mener jeg kommunen

som innsatsfaktor bør vurdere å selge torget.²

Det er et notat med motsigelser. Først vises det til at utviklingsplanen for Tøyensenteret var vanskelig å gjennomføre på grunn av de private eierne, men når de faktisk engasjerer seg og spør kommunen om mulighet til å bidra, er kommunens svar å vurdere å selge torget. Og hvordan tenker politikerne at de skal kunne påvirke innholdet hvis de ikke lenger eier bygningene rundt torget på Tøyensenteret? Men når det er sagt, så har jeg heller ikke tilitt til kommunens bruk av bygninger. I hvert fall ikke når det kommer forslag om å bruke den tomme blokka mellom Tøyensenteret og Tøyen skole til å bygge kommunalt hotell. Hva slags hoteller er det Oslo kommune driver? Hospits. Og hvem bor på hospits? Nei, politikerne viser ikke stor iver hva gjelder å legge til rette for gode oppvekstvilkår på Tøyen. Og når Carl I. Hagen rett før jul³ sier at Tøyen bør få Deichmanske hovedbibliotek, at han nærmest vil gi det som en gave til Tøyens beboere, så opplever jeg det som et popu-

landet og innretter og styrer sine liv og barnas oppvekstvilkår slik at de kan norsk når de begynner på skolen. FrP mener at det er behov for en mye mer aktiv integreringspolitikk hvor foreldres ansvar fremheves, og at det gjennomføres nødvendige oppfølgingstiltak og kontrolltiltak overfor alle norske foreldre slik at det blir en snarlig slutt på at norske barn ikke kan norsk når de begynner på skolen.

Det er klart at foreldre har ansvar for sine barn. Og det er sikkert også på sin plass, i blant, å påpeke at vi kan ha lett for å mene at myndighetene eller staten eller politikerne har ansvaret. Så problemet er ikke at Frp mener det er viktig at barna kan norsk, og at foreldrene selvfølgelig skal bidra til det, men det er noe med ensidigheten i vektlegginga av ansvar. Og hvis vi bare peker et sted, på foreldrene i dette tilfellet, så er det lett å unngå å se på rammevilkåra, og hvilke valgmuligheter foreldre har – eller ikke har.

Barnehagen er en viktig arena for språkutvikling og integrering, og de bar-

Politikerne viser ikke stor iver hva gjelder å legge til rette for gode oppvekstvilkår på Tøyen

listisk frieri for å få fokus bort fra det faktum at Frp helst ikke vil bruke penger på det planlagte hovedbiblioteket.

I Frps alternative Oslobudsjett for 2013 virker partiet mest opptatt av å skyve ansvaret for oppvekstvilkårene over på foreldrene:

FrP mener det må være omsorgssvikt etter barnelovgivningen hvis norske statsborgere ikke sørger for at barna opplæres til at norsk er språket i hjem-

nehageansatte er forplikta til å arbeide aktivt for å fremme barns norskspråklige kompetanse, men for en barnerik familie med lav økonomi er det billigere å la mor være hjemme med barna enn å betale barnehageplass. Og hvis det er slik at de barna som trenger det mest ikke går i barnehagen fordi foreldre har dårlig økonomi og heller benytter seg av kontantstøtten, så bør Frp, hvis de virkelig vil legge til rette for at barn skal lære norsk før skolestart, heller gå inn for gratis barnehageplass

framfor å verne om kontantstøtten.

Det handler ikke bare om «de andres» kultur, men også om politisk satsning, om vilje og evne til å sette inn ressurser der behovet kanskje er størst.

Tøyen ligger i indre Oslo øst, i bydel Gamle Oslo, det tettest befolka området i Oslo, og har også hovedstadens høyeste andel mottakere av sosialhjelp. Det er bydelen med klart høyest barnefattighedsrate i hovedstaden og den nest laveste brutto gjennomsnittsinntekt per husholdning. Arbeidsledigheten i bydelen har økt, og topper nå ledighetsstatistikken for hovedstaden med 4,6 prosent.⁴

Norsk er nøkkelen for å komme inn i samfunnet, ja. Men arbeid er også nøkkelen. Og jeg tror at vanskelighetene med å komme inn på arbeidsmarkedet tvinger fram en svart økonomi.

Hvis du har fått en bunke med avslag på jobbsøknader så er det forståelig at du vegrer deg for å be kjæresten din som behersker norsk skrive enda en søknad. Og hvis du hver dag i flere måneder får lagt penger på bordet til ei pakke sigaretter og et kafébesøk eller det du skal handle mens kona di er på jobb, og du aldri kjenner at du kommer ovapå eller får bidratt til fellesøkonomien, så er det forståelig at du kan bli frista til å takke ja til et svart renholdsoppdrag når kompisen din spør deg fordi han veit du trenger penger.

I min siste roman *Du kan sove her* (Oktober forlag, 2012) jobber Said, som er gift med Anja, svart i et bilverksted. En dag kommer fire menn med en Mercedes innom verkstedet. De spør om han kan sveise et ekstra rom under bilen. Said skjønner tegninga og for å slippe unna foreslår han en sum for arbeidet han regner med er langt over det de vil akseptere. Men mennene er villige til å forhandle. Den summen de tilbyr er kanskje mer enn hva Said vil greie å

tjene på et helt år. Og som han sier i romanen: Jeg hadde brukt en dag eller kanskje to på det. Nå tror jeg ikke at Said takker ja til sveiseoppdraget, men er det forståelig at han kan bli frista?

Med en viss innlevelsessevne bør det være mulig å kunne tenke ikke bare i absolutter rundt disse tinga og innse at vi reder grunnen for en del uheldige konsekvenser. Og jeg tror at sånne helt enkle ting som at det tar lang tid å få personnummer og skattekort når du er ny i landet, kan være med på å gi en dårlig start. Det er ikke godt å ikke kunne være til bruk, og det er forståelig at man kan bli frista til å takke ja til ymse typer arbeid.

Jeg er selvfølgelig imot både svart og kriminelt arbeid. Men jeg mener at de vanskelige materielle forholdene bidrar til å skape de situasjonene som gjør det lett å være skeptisk til innvandrere.

Da Said omsider får plass på et norsk kurs, takker han nei. Fordi han endelig har fått en jobb. Norsk kurset er på dagtid. Men det er jobben også og den er hvit og gir han for første gang en forutsigbar inntekt og gjør han mindre avhengig av kona. Romanen viser at mer enn kultur er det ubalansen i forholdet som gjør det vanskelig for dem å få det til.

Det er alltid mange grunner til at ting blir som de blir. Og i den pakka med årsaker ligger systemer som er mer eller mindre velfungerende, og det handler kanskje mindre om kultur enn det handler om psykologi, om kontakter og nettverk, forventninger, og blikket vi har på den andre.

I enkel barnepsykologi er det sånn at det du fokuserer på, forsterker du. Gir du mest oppmerksomhet på de negative tinga får du mer av det. Jeg tror vi kan flytte de mekanismene over på ganske mange nivåer.

Og det er mulig å tenke seg at det å hele tida bli definert kan gjøre veien kortere til de miljøene du blir assosiert med.

Hvis du er i et parforhold og alltid blir mistenkeliggjort, kan det være at du begynner å oppføre deg litt deretter. Jeg mener, hvis mannen min hver dag forteller meg: Du sier alltid det. Du er sånn. Du gjør det, og du gjør aldri det. Det ville ikke ha gått upåakta hen etter noen år. Og hvis vi flytter denne tankegangen ut, er det mulig å forestille seg at sånne forventninger gjør noe med den andre.

ble ikke oppklart før de hadde knust den ene kneskåla hennes.¹

Det er åpninga på artikkelen *Hva er det med Tøyen?* som sto på trykk i Dagbladet i sommer. Et av bildene brukt for å illustrere artikkelen er bildet av blokka jeg bor i. Det er tatt i froskeperspektiv, for å gjøre blokka ekstra ruvende – og truende.

Jeg har aldri opplevd noe ubehagelig på Tøyen. Men jeg liker meg ikke på Tøy-

” Det handler ikke bare om «de andres» kultur, men også om politisk satsning, om vilje og evne til å sette inn ressurser ”

Etter å ha sett østerrikske Ulrich Seidls film *Paradis: Kjærlighet* der vestlige kvinner kjøper sex av kenyanske menn, tenkte jeg på hvordan disse mennene blir objektivisert på samme måte som kvinner kan bli. En objektivisme som fjerner oss fra den andre, og gjør det mulig å behandle dem som ting, ikke mennesker. Og en scene i filmen er beskrivende for hvordan den ene i et maktforhold kan opptre som forventa av den med makt: Dans afrikansk, sier en av de østerrikske kvinnene fordi en ung gutt (som er leid inn på hotellrommet) ikke danser sånn de forventer at en afrikaner skal gjøre. Tunga ut av munnen, kommanderer en av kvinnene. Tunga ut av munnen? Er det typisk afrikansk? Og hva sier det utsagnet om oss og vårt blikk? Jeg tror de forestillingene vi omgir oss med kan gjøre at vi ender opp med å bli karikaturer for hverandre.

Tøyen er hardcore. Isabell humper et lite skritt til siden for å få bedre balanse på krykkene. I en bisetning forklarer hun at krykkene skyldes tre somaliere som i forrige uke tok henne for å være ei jente som skyldte dem penger. Misforståelsen

ensenteret (bortsett fra på biblioteket), for ofte står det noen personer utenfor NAV-kontoret som virker både psykisk ustabile og kraftig rusa. Flere av de kommunale blokkene i nærheten er første stopp for nyankomne flyktninger og jeg kan ikke fri meg for å tenke på hvordan det er for et barn fra et krigstraumatisert land å flytte inn der. Utenfor oppgangen og i smågatene rundt ligger det søppel. Hvis ingen bryr seg, hvorfor skal jeg bry meg? Jeg tror sånne spørsmål oppstår raskt, og da blir få initiativer til endring skapt.

Jeg har fått med meg at det ble løsna skudd på NAV-kontoret, det kan også Dagbladoppslaget fortelle meg. Men det jeg leser videre greier jeg ikke helt å tro på, jeg opplever det som overdrivelser. Det brant kraftig i en kommunal boligblokk med eldre beboere i sommer. Det veit jeg. Men der jeg har hørt om én brann, skriver Dagbladet om flere boligbranner og i tillegg at de er påtente. Jeg leser at voksne kvinner er blitt seksuelt trakassert av jenter med smågutter, politibiler ramponert og politifolk blitt kasta stein etter. Alt er fremstilt i flertall, altså at det har vært flere hendelser enn en.

Adjektivene brukt i artikkelen er negative, og bildene – en pitbull trekker i bikkjebåndet, vi ser noen diffuse ansikter, mennesker mot en murvegg, en ung mann med mørkt skjegg, to på farten med luer og boblejakker (i august! Bildet må ha vært tatt på en annen årstid). Videre fortsetter det med et bilde av en politimann i fullt beskyttelsesutstyr, skjold og hjelm, og sist, men ikke minst: bildet av en enslig kvinne i en bilgarasje. Og hva bidrar slike bilder til?

Om kvelden når jeg går hjem fra byen og treffer på grupper av ikke etnisk-norske ungdommer eller menn som står ute og prater, kan jeg kjenne meg utrygg. Jeg tror ikke jeg er aleine om den frykten. Man har da hørt om ungdomsgjenger. Man har da hørt at menn fra andre kulturer kan ha et annet syn på kvinner.

Jeg tror mye frykt er skapt, og forsterka av mediebildet. Men når det er sagt,

får lyst til å gå ut og få deg litt frisk luft, og da frister kanskje ballbingen på Tøyen skole, og med så mange småsøsken er det ikke usannsynlig at det blir litt mindre oppmerksomhet på deg og at du blir sugen på voksenkontakt og lett kan komme i prat med voksne som også henger ute om kvelden. Og hvis det plasseres et hospits utenfor en skolegård, ja rett utenfor ballbingen som ungene bruker til godt ut på kvelden, da er det sannsynlig at det kan bli noen møter som ikke bare er av det positive slaget. Men nå er bygget til Utdanningsdirektoratet solgt til private og det uten at det er satt noen betingelser for hva bygget skal brukes til. Og hvem vil investere på Tøyen? Kjipe-ruta, som venninna mi kaller det. Hun bor i bydelen og melder seg hvert år som bøssebærer for TV-aksjonen, sammen med sønnen. Nå er han tretten, og han og mora har begynt å snakke om kjipe-ruta. De to siste åra har vi måttet

” Jeg tror de forestillingene vi omgir oss med kan gjøre at vi ender opp med å bli karikaturer for hverandre ”

så tror jeg ikke at utviklinga på Tøyen legger til rette for å føle seg trygg. Ei heller at det gir barn trygge oppvekstvilkår.

På vei fra matbutikken passerer jeg Tøyen skole, skolen er stengt, men gutta er tilbake i skolegården og ballbingen. Ungene blir fulgt ut porten for å markere skoledagens slutt, men rett etter er de tilbake og blir der til godt utpå kvelden. Det har vært klager fra naboer over støy fra ballbingen.

Rett ved skolegården er den tomme høyblokka som tidligere huset Utdanningsdirektoratet, og som ble foreslått brukt til hospits. Og jeg tenker på at hvis du bor i en to-roms leilighet med fire eller fem yngre søsken, så er det naturlig at du

gå kjipe-ruta, sier de. Kjipe-ruta ligger på Grønland og Tøyen.

I desember i år foretok Aftenposten en optelling av pressemeldinger og uttalelser knytta til fattigdom, riktignok ikke en vitenskapelig undersøkelse, men den viste at regjeringa har et annet fokus på fattigdom nå enn hva de for eksempel hadde i 2005 da den rødgrønne regjeringen tiltrådte og statsminister Stoltenberg uttalte: Det skal ikke være fattigdom i verdens rikeste land. Arbeidsminister Huitfeldt sier at hun snakker sjeldnere om fattigdom nå fordi det i mindre grad dreier seg om barn som er sultne.⁵

På Fattighuset i Oslo ba de Huitfeldt ta en realitetssjekk.⁶ For mange av dem som

opp søker Fattighuset, handler det nettopp om å ha mat i kjøleskapet. Til arbeidsministerens forsvar, så trekker hun fram at de viktigste fattigdomstiltakene er å få folk ut i jobb og å skape inkluderende fellesarenaer for barn og unge som lever i lavinntektsfamilier.

Forskning viser at de økonomiske skillene i hovedstaden ikke bare går mellom øst og vest i byen, men også innad i øst, mellom de som har råd til å betale for barnehageplass og fritidsordning, og de som ikke har det. Dette følger ofte de etniske skillelinjene, og fører til at ikke-etnisk norske barn hindres i å delta i det norske samfunnet.⁷

Vi er så vant til å tenke på oss selv som borgere i et demokratisk samfunn der alle har like rettigheter og muligheter, og kanskje derfor er disse samfunnsendringene vanskelige å ta inn.

Den svenske regissøren Gabriela Pichler opplevde i 2012 større forståelse i andre europeiske land enn i Sverige for sin film «ÄTA, SOVA, DÖ». Tittelen er relatert til det monotone livet sånn hun opplevde det i oppveksten, og som ung voksen. Der alt dreide seg om å få det til å gå rundt. Det var jobb, jobb, jobb, og så hjem for å spise, og sove. Men vad händer om jobbet försvinner? spør regissøren i et intervju med kulturprogrammet Kobra på svensk TV.⁸ Filmen handler om tjueårige Raša og hennes utslitte pappa. Og om hvordan det er for dem å få livet til å funke. Uten jobb.

Regissøren hadde en forventning om «att röra lite om i grytan i Sverige», hun tenkte at filmen viste en virkelighet svenskene ikke forholdt seg til eller visste særlig om, hun tenkte på filmen som spesifikk svensk og trodde ikke at den ville bli forstått i utlandet. Men så var det tvert om. Den økonomiske krisen i Europa gjorde at filmen opplevdes allmenn der.

I Danmark utkom i 2012 *Det danske*

klassemønd. En av medforfatterne av boka, Lars Olsen, tar et oppgjør med forestillingen om at klassemøndet er tilbakelagt i Danmark.

De skandinaviske samfunnene har vært kjennetegnet ved kvaliteter som beskjeden ulikhet, sosialt blanda byer, felles grunnskole, og relativt høy sosial mobilitet. Slik er det fortsatt til en viss grad. Samfunnsmodellen vår er imidlertid under press, og det kommer både fra toppen og bunnen av samfunnet. Stadig flere havner i underklassen – de som står utenfor arbeidsmarkedet minst fire femtedeler av året og primært lever av trygd. [ ] Barna i disse familiene vokser opp uten voksne som går på jobben. Det kan være Lonnie, som bor alene med en mor på førtidspensjon. Eller det kan være Ahmed som har en far og mor på sosialhjelp [ ] Et liv i underklassen går stadig oftere i arv fra foreldre til barn. Samtidig er underklassen mer konsentrert i egne områder. [ ] Gettodannelsen betyr at utsatte unge finner sammen i fellesskap [ ] En ungdom fra underklassen har seks ganger større risiko for å begå kriminalitet enn en jevnaldrende fra de høyere klassene.⁹

Det får meg til å tenke på ei jente jeg jobba med i Bredtveit kvinnefengsel. Hun hadde et sterkt ønske om å flytte til en annen bydel da hun var ferdig med soninga. Hele oppveksten og som ung voksen hadde hun vært del av et miljø med rus og kriminalitet, og det i den bydelen det var forventet at hun skulle flytte tilbake til. Den kommunale leiligheten hennes var jo der. Men hvis du over lang tid har identifisert deg med et miljø, og så skal flytte tilbake til det miljøet og prøve å være en annen – hvor lett er det? Og hvis du knapt kan gå utenfor døra di for der er de gamle vennene

som du ikke bør henge med lenger. Men de vennene er faktisk det eneste nettverket du har, og da er det kanskje forståelig at du heller velger å være sammen med dem enn å leve isolert og aleine. Da er det kort vei tilbake. For hvis sønnen din ikke får være med på ditt eller datt, fordi det meste koster mer enn det du får i stønad fra sosialkontoret, og du ikke vil at han skal være utenfor, da er det forståelig at du kan si ja til å gjøre et oppdrag som gir kjappe penger, og det sjøl om du risikerer å få nye ting på rullebladet.

Når vi støter ut de voksne, er det i neste omgang barna vi støter ut.

Elle melle, deg fortelle,
skipet går, ut i år,
snipp snapp snute, du er ute.

Det er ikke sånne regler det synges i skolegården nå for tida, men likevel.

Jeg tenker som jeg gjorde for fjorten år siden: At vi skaper en ny underklasse. Forskjellen nå er at jeg tror årsakene ligger utenfor skolen. At det har å gjøre med utstøtingsmekanismer i samfunnet, de økonomiske og de materielle, men også

det nødvendig å ha en kontaktflate med storsamfunnet.

En bekjent av meg, som er lærer på en skole i Groruddalen, har fortalt at det finnes skolebarn der som aldri har vært i Oslo sentrum, enda det bare tar et kvarter med T-banen. Det samme forteller fotballstjerna Zlatan i boka *Jag är Zlatan*.¹⁰ Zlatan vokste opp i Rosengård utenfor Malmö, et sted med en høy andel ikke-etnisk svenske. Malmö var i nærheten. Men det var en annen verden. Og enda så fotballinteressert han var, så visste han ikke hvor fotballstadion lå, og han rakk å fylle søtten innen han kom seg inn til sentrum. Han var tjue år før han så en svensk film, og han hadde ikke peiling på svenske helter eller kjente idrettsfolk som Ingemar Stenmark.

Zlatan forteller om hvordan han måtte være ekstra tøff for å kompensere for at han alltid hadde dårlig råd. Skoene han brukte på trening var kjøpt på matbutikken til femtini nitti, mens de andre hadde sko fra Adidas og Puma med ken-guruskin fra de var guttunger, og Zlatan

Jeg tenker som jeg gjorde for fjorten år siden: At vi skaper en ny underklasse

de psykologiske. Alt det som er med på å skape et skille og gjøre avstanden mellom «oss og dem» større.

Integrering og sosiale problemer blir ofte forklart med kultur, og kulturelle forhold, mens forhold som makt, økonomi eller klasse i liten grad blir trukket frem.

Lav inntekt over lang tid gir dårlige muligheter for å delta i samfunnslivet. Og det å stadig og gangerpplive mistenkeliggjøring og skepsis kan medvirke til tilbaketrekking.

Og jeg tror det er slik at for å lykkes er

forteller at da laget var utenlands, hadde han tjue kroner i lomma, mens de andre svenske gutta hadde to tusen. Når Zlatan blir spurt om hva han tror han ville ha blitt hvis han ikke ble fotballspiller, svarer han: Jeg ville kanskje ha blitt kriminell. I mine kretser ble man liksom ikke advokat.

Du har ikke 50-50 sjanse når du kaster mynt og kron, det uttalte professor Diacanis ved Stanford University til Dagbladet for noen år siden.¹¹

Diacanis som har forska på myntkast, sier: Du kan ikke kaste en mynt rettferdig.

Det vil ta rundt ti tusen myntkast før en tilfeldig observatør vil merke en økt sannsynlighet for at mynten lander på det som var oppsida fra start.

Slå på ring, slå på ring, slå på hvem du vil. Den du slår på, slår du så hardt så, hardt så.

Hvilke muligheter gir vi barn nå, og hvilke muligheter gir vi dem som unge

sa en fyr til meg under en middag, da jeg snakka om Tøyen skole. Underforstått: I så fall er du en dårlig mor.

Hvem vil være en dårlig mor?

Men det å fortsette å støte ikke-etnisk norske ut av arbeidsmarkedet og med det å hindre dem fra å delta i samfunnet, samt la fattigdom gå i arv fra voksne til barn og fortsette å legge til rette for en voksende

» Det finnes skolebarn der som aldri har vært i Oslo sentrum, enda det bare tar et kvarter med T-banen «

voksne ikke langt fram i tid? Reproduerer vi bare forskjeller? Og hvor får vi det igjen?

Jeg ser på ungene som leker i ballbingen, og tenker at barndommen sitter i fingertuppene, i ei åpen hånd, eller i en knytta neve. Og jeg tenker på det professoren sa, at det vil ta rundt ti tusen myntkast før en tilfeldig observatør vil merke en økt sannsynlighet for at mynten lander på det som var oppsida fra start.

Det er så lett å si at dette og hint ikke går på grunn av kultur og det er så vanskelig å innse at vi gjør det veldig vanskelig å få det til.

Du bruker ikke ungen din politisk,

underklasse, det må vel også sies å være politisk – kanskje også et politisk eksperiment? Men da gjelder det ikke våre, men de andres barn.

På lekeplassen i Sørlogata har en gjeng smågutter samla seg, det er noe slåsning på gang, og en av gutta er tydelig utilpass i basketaket. Jeg går bort. Hva skjer? sier jeg. Vi kjenner ikke deg, vi trenger ikke å svare, sier en av gutta. Men hvordan ville det være om voksne så at noe alvorlig skjedde og så bare gikk forbi? sier jeg. Det er ikke bra, sier han. Nei, sier jeg. Nei, sier han.

NOTER

- 1 «Hva er det med Tøyen?» Dagbladet 17.08.12
- 2 Utdrag av byrådsdokument, notat 55/2012, saksnummer 200805262-28, datert 28.03.12
- 3 «Frp vil ha nytt hovedbibliotek på Tøyen», Oslo by, Aftenposten 22.11.12
- 4 Kilder: Oslo-statistikken 2011, Fafo, Nav
- 5 «Nå snakkes det mindre om fattigdom», Aftenposten 05.12.12
- 6 «Ber Huitfeldt realitetsorientere seg», Aftenposten 05.12.12
- 7 «Fattige barn», basert på en rapport professor Knut Halvor-

- sen ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) leverte i 2011, der han dokumenterer at blant annet stønadskutt har gitt flere fattige barnefamilier, Klassekampen 25.06.12
- 8 «Svensk filmvåg med klass», Kobra, SVT, 28.11.2012
- 9 Omtale av boka *Det danske klassesamfund* (Dansk Gyldendal 2012) Klassekampen 06.11.12
- 10 *Jag är Zlatan Ibrahimovi*, fotballspillerens selvbiografi skrevet sammen, med journalisten David Lagercrantz, Albert Bonniers forlag, 2011
- 11 «Mynt og kron ikke tilfeldig», Dagbladet 05.mars 2004

HEIDI MARIE KRIZNIK
FØDT 1970
Forfatter